

Jaargang 8, 2004 nr. 2

Klaaikluten

Nijsbrief fan de Stifting ArgHis

COLOFON

Klaaikluten verschijnt enkele malen per jaar en wordt uitgegeven door de
Stifting ARGEOLOGYSK-HISTOARYSKE RUNTE
Littenseradiel

Stifting ArgHis

Correspondentieadres:
J. Scheffer De Terp 11, 8831 ZG Winsum (Fr.)

Bestuur:

S.Fopma	voorzitter
J. Scheffer	secretaris
J. Kersbergen	penningmeester
Ph. H. Breuker	werkgroep Historie
Th. Kuipers	werkgroep Historie

Redactie Klaaikluten: Ph. H. Breuker
Th. Kuipers

Vormgeving en opmaak: F.J. Sieperda,
De Finne 20,
9022 AZ Mantgum
fjs_46@hotmail.com

Correspondentieadres: Philippus Breuker, Singel 1,
8635 MK Boazum
Th. Kuipers, De Ponge 4,
9022 BA Mantgum
e-mail: theokuipers@wanadoo.nl

KB-Registratie
Titel: Klaaikluten
ISSN: 1572 - 1191

Foarside

Op de foarkant in
útfegrutte detail fan de
foto wêr't Philippus
Breuker oer skriuwet
yn syn bydrage op side
18 en 19.

Oan ús stipers

In beskieden nûmer dizze kear.
Theo Kuipers iepent mei in bekommertariaerre brief fan de Weidumer ealjman Eduard Marius fan Burmania. Jelle Miedema, Jaap Scheffer en Philippus Breuker skriuwe oer Wommels. Scheffer docht ferslach fan de opgravings op De Terp en Miedema giet troch mei syn beschrijwing fan de histoaryske bebouwing om it hjoeddeistische keatsfjild. Breuker komt mei in foto en beschrijwing oer in ploech mannen dy't harren nei "de Lange jacht" fotografeарre litten ha foar it kafee yn Wommels. Wa kin him skewiele mei nammen fan de jagers? Auke de Vries hie ús foar syn ferstjerren noch in stik stjoerd oer syn famylje yn Littensearadiel. Op de efterside wer in troch Frits Sieperda festlein gevelstien yn Mantgum. Lit it nûmer beskieden yn omfang wêze, de ynhâld is dochs wer de muoite wurdich! Wa't ek wat pleatst ha wol, kin dat stjoere (maile) foar 1 desimber nei de redaksje.

De redaksje

In memoriam Auke Hantjes de Vries

Op 2 juny 2004 is ús fêste meiwurker Auke Hantjes de Vries fan Drachten ferstoarn. Hy is njoggentich jier wurden. Yn lange jierren fan argyfbesyk hie er him in seldsum grutte kennis fan eardere famyljes eigen makke. Hy wie dêr noch altyd mei dwaande. Altyd wie er ree om lju mei ynljochtingen te geriven en dat hat er mei syn stikken oer Littenseradielsters ûnder syn foarâlden ús ek dien. Wy binne him dêr grif mei in soad fan ús lêzers tankber foar. It stik yn dizze ôflevering is spitiġernôch dus syn lêste.

De redaksje

Achttiende eeuws aangezicht van Weidum

Enig nieuws mij ter oore gekomen

Oantekens fan E.M. van Burmania.

Troch: Theo Kuipers

Eduard Marius van Burmania (*Engelum 30-11-1700, †Weidum 19-07-1789) is in telch út it skaai fan de Burmania's, in âlde adellike famylje dy't harren oarsprong hat yn de omkriten fan Hitsum. Bekende persoanen yn dy famylje binne Gemme (1523-1602) en Sjuk (1597-1650). Oan Gemme wurdt taskreaun dat er yn 1555 by de ynhuldigung fan Filips II yn Brussel sein hat: "Wij Friezen knibbelje allinnich foar God". Ek Sjuk wie aardich prozaysk. By in oanfal op syn slot moat er syn oanfallers de kar jûn ha om mei him te sûpen of tsjin him te fjochtsjen. Hoewol't der fan Eduard Marius gjin ferneamde útspraken of siswizen oerlevere binne, wie ek hy warber mei taal. Nêst histoaryske wurken is er bekend fan in oantal literêre útjeften. Under oaren: "Veertig verzen

van Friesche edelen in het Latijn." en "Frisia nobilis, of lijk- en graf- sampt mengeldichten, enz."

Yn in hânskriftekolleksje fan Tresoar fûn ik by tafal in - nei myn betinken - net sa bot bekend skriuwen fan him. It stiet yn de ynventaris omskreaun as "dagboekaantekeningen" mar dat is einliks net alhiel terjochte. Burmania hat der sels boppe set: "Relaas van enig nieuws mij ter oore gekomen." Dat relaas beslaat út twa parten mei yn totaal 42 siden op A5 formaat. It binne einliks brieven mei nijsjes foar kunde. Dat blykt út de lêste rigels fan diel 1 dy't ôfslút mei: "Ik groete de vrienden hertelijk en hope dat dit relaas in goeden welstand zulle ontvangen." Wa't dy freonen binne, wurdt net dúdlik. Ek de datearring is net ienfäldich. Allinnich yn in briefwijsel oer in

foarfal yn Batavia wurdt in folseine datum neamd: "19 febrewaris '72". Fierders kin út de beskriwing fan Snoek ta dûmny yn Easterwierrum ôflaat wurde dat ien en oar skreaun wêze moat nei septimber 1773. Want Snoek die syn yntree yn Easterwierrum op 26 septimber fan dat jier. Ynhâldlik gean de brieven oer lêberij út it bestjoerlik en adellik fermidden en oer nijs út de regio. Ik ha foar dit artikel in seleksje makke út it "regionale nijs". Dy regio is Weidum en omkriten. Want Eduard Marius van Burmania wenne yn Weidum op Hania state. Hy wie yn 1773 rêsrend riedshear fan it Hof fan Fryslân. De seleksje jout in aardich priuwke fan it deistich bestean yn ús omkriten yn de 18de ieu. De sitaten ha ik letterlik oertypt sa as se yn it hânskrift oerlevere binne. Inkelde ôfkoartingen binne foar de lêsberens folút skreaun.

Ut de oantekens

Een boer te Lions van de Wed. Sminia heeft 30 beesten of daar omtrent verloren.

Yn de perioade 1769-1774 wie der in grutte feepest epidemic yn Fryslân. Sjuch ek myn bydrage yn Klaaikluten 3 fan 2003.

Herberg "It Wagentie" (ek wol "De gouden Wagen" of "Het gouden Wagentje") wie in bekend en berucht kafee aan de Nijstêd 124 yn Ljouwert. Op dat plak stiet no de HEMA.

Yn de speciekohieren fan 1769 o/m 1774 is der opmerklik genôch yn Leons gjin boerte finen mei sokke grutte tsjinslaggen.

Den 22 dito wierd mij bericht dat de gal en rotkoortse te Leeuwarden sterk omgingen waaraan overleden sijn de Coopman Hobsting, slagter Treslings vrou. De spiegel-maker Sibersma en meer andere. De Coopman Claas Meinerts en de Hospes in 't Wagentie ware deswege gevaarlijk.

Te Bergum is 't rundvee van beide soorten vrij graag en willig geweest. Ik geef voor 2 gebederde 85 en 45 Guldens.

"Gebeterd rundvee" wie fee dat nei in besmetting better wurden wie. Sokke kij maken sels anti-stoffen tsjin de feesykte. Dy kij wiene foar it fokken in protte jild wurdich. Der binne prizen bekend fan 200 Carolus gûne foar in "gebeterde koe". Trochsnee die in ko yn de 18de ieu sa'n 50 Carolus gûne. De skriuwer wie mei syn oankeapen grif net djoer.

De pijp te Weidum gemaakt voorlede somer loopt hoog, moetende ijder floreen 27 stuivers 8 penningen hoeden, en ijder schoorsteen in 't dorp een ducaat geven.

Op Dragster merk sijn de weiders in zonderheid vrij duur geweest, 't ander vee gold ook wel.

Tusschen den 28 en 29 maij 's morgens 3 uiren hebben Ruird en Hinke haar enigste dogter verloren, voor een maant 8 a 9 stierf de jongste.

It giet hjir om Ruurd Ates fan Weidum trouw mei Hinke Pijters. Yn de speciekohieren fan 1773 stiet "een dogter overleden". Hja krigen trije famkes Tijtje (1751), Ybeltje (1753) en Eeke (1759). Neffens de omskriuwing wiene de twa earste bern al ferstoarn en stoar no ek nochris it oerbleaune famke Eeke.

Vrou Voorda met de weduwe van Dr. Schutz op de Schouw 1 juni een visje gegeten heb-

bende dronken op haar te rug reis een Copje thee bij mij, en verhaalde bij die occasie dat Vrou Ayta zittende op 't rijdtuig van Boumeester, daar mede was in de sloot geraakt, waar door haar schouder niet alleen zoude verrukt zijn, maar ook een rib in haar lichaam gebroken. Sij leit te Marssum op de plaats laast bij Jongstal bewoont: 't ongeluk zoude gebeurt zijn door de onvoorsigtigheid van iemand die haar lieden voor bij reed, en te scheel. Weder in 't spoor wilde, waar door 't peerd van Boumeester overstuur raakte. Hij en deszelfs vrou hadde ook eenig letzel becomen, edog dat scheen in geen comparatie te komen bij de ramp vrou Ayta overkomen.

"Vrou Voorda" is Petronella Beucker de widdo fan professor Jacobus Voorda. Mei "Vrou Ayta" wurdt bedoeld Hobbina Aemilia van Unia, de vrouw fan grytman Ernst Frans van Aylva. Hja wennen op Dekemastate yn Weidum. En mei "op de Schouw" sil it Ald Skoutusken Jirnsum en Akkrum bedoeld wêze.

Den 3 dito hoorde van iemant die te Oosterwierum de predikant over de kamer scheef en krom hadde zien gaan; wanner die ten einde was, moest hij geholpen worde, om wederaan de gang te komen. Sullende eeten, moest de vrou hem helpen, en 's nagts vermids sig keere nog wende kon, wierd bij hem gewaakt. Eet nog vrij wel, dog is difficil te verstaan. Heeft bij missive de Classis verzocht 't emiritaats tractement voor hem te verzoeken.

It giet hjir oer dûmny Phocaeus Noordbeek Hy stie yn Easterwierum fan 1739 oant juny 1773. Hy gie doe mei emeritaat en stoar op 26 novimber 1776 yn Nijlân.

Oosterwierum: meende aan Dominee Pluim dat beroep te geven, dan alvorens dat geschiede, verzooke de ingezetene bij geschrift dat de Candidaat Joha aldaar mag beroepen worden, daar secretaris ook voor is vermits die vriende stemmen in de grietenij hebben. Intusschen voornoemde geschrift is door geen boer opgestelt. Bij provisie Jr. Laas is door die streek wat aan de paal gement, konnende 't nu wel gebeuren dat Pluim, die secretaris

openlijk te Weidum heeft geweert, onder de hand te Oosterwierum weder koomt weeten.

Nicolaas Pluim waard yn 1777 beroppen fan Wijckel nei Mantgum. Hy bleau dêr oant syn dea op 20 maaie 1802.

Mei ds. Joha wurdt Thomas Joha bedoeld. Hy wie berne yn Britswerd (1750) en spile in foaroansteande rol yn de patriottenbeweging (1795-1798). Yn 1772 waard hy beroppen yn Hûns en stie letter ú.o. yn Winaam en Reitsum. Fanwege syn omfang krike hy de bynamme "Dikke Joha".

Onse pastoorske is deser dagen van een jonge soon bevallen, werdende bedient door een vroedmeester uit Sneek. Sij is een dochter van de gewesen strandmeester Nauta te Harlingen; haar schoonvader is haar volle neef, die hertrouwt is met een vrou minder van jare als Pastoorske, welke 30 jaren of daar omtrent bereikt.

Yn ús eagen opmerklik dat de skriuwer hjir "pastoorske" skriuwt, wylst er de vrouw fan de predikant bedoelt, mar dat wie yn dy tiid net ûngewoan. It giet om Margaretha Nauta trouwd mei dûmny Leonardus Napjus. Hja kriegen yn Weidum op 1 juny 1773 in soan Sipke. In goed jier letter op 25 july 1774 waard harren twadde soan Eelco Egbertus berne. Napjus, berne yn Snits, stie yn Weidum fan 1772 oant 1780.

Mevrouw Ayta herstelt sig.

Neffens de speciekohieren fan 1774 is sy dan alferstoarn.

Den 15 juni des na de middags tusschen 2 en 3 is 't te Franeker zwaar weer geweest van donder met sterke blixem waar door men meende dat de Academie kerk en toren letzel zoude krijgen, dog is geluckig ontkomen, horende men van geen ongelucken, niet tegenstaande men op meer plaatsen nood weer heeft gehad.

2 vreemde Joden hun werk hebbende gemaakt 's morgens in de huisen te lopen en broecken

met horologien van voor 't bed weg te steelen geapprehendeert zijnde, is de eene 18 juni uit de confinatie van de Procureur Generaal op 't Blokhuis overgebracht, en de andere, die op 't stadshuis geconfineert was, heeft 19 dito dat zelve lot moeten ondergaan.

Den 26 juni is te Leeuwarden gegeeselt een jongman van 20 jaren, is daar te boven gebannen voor de tijt van 3 jare in 't landschaps Tucht en werkhus, wegens 3 diefstallen binne 't jaar bedreven, sijn steevader en moeder woonen te Cornjum.

Met de ziekte onder 't vee gaat 't hier vrij goed. Pijter Sijbes en anderen verliesen wel, dog krijge ook, ging 't met Pijterom anders, dan zoude dien Grijzaard de plaats moeten ruimen.

Met de ziekte onder 't vee gaat 't hier vrij goed, Pijter Sijbes en anderen verliesen wel, dog krijge ook, ging 't met Pijterom anders, dan zoude dien Grijzaard de plaats moeten ruimen

Pijter Sijbes wenne yn 1774 op nr. 14 yn Weidum. Hy hie dat jier 10 kij, 4 rierren en in hynder.

Mijn hooy en dat van anderen hier omstreeex verregent en bederft. De slechte wege nooodzaakte mij de 6de deser met 't Weidumer schip na de stad te reise, dat mogelijk 13 deser weder sal moeten doen, aangesien op heden 7 deser weder veel water valt.

Het koude weer maakt dat de jicht weder wat gevoeliger wort.

Jr. Laas heeft in plaats van den Emiritaat geworden predikant Noordbeek te Oosterwierum beroepen de Candidaat Snoek, soon van de Leeuwarder corrector. Was men Jr. niet aan boord gekomen, dan gelove dat Pluim 't beroep gekregen had. Ondertusschen denkende dat secretaris in dese sijn personagie

gespeelt heeft onder de hand, vervolgens oorsaak is, dat laast genoemde, die hij te Weidum ook met gekeert heeft, weder misloopt. Hij was sterk geportereert voor de Candidaat Joha, wiens nabestaande verscheiden stemmen in de Grietenie hebben.

Jonker Laas is neffens my Laas van Burmania. (1709-1784) Krekt as syn heit Ulbe Aylva van Burmania wie ek hy riedshear by it Hof van Fryslân. Fanwege lânbesit yn Weidum sil hy wol belutsen west ha yn it gekonkel om de predikantbeneaming.

Ds. Bernardus Arcerius Snoek waard beneamdy n septimber 1773 en bleau oant 6 augustus 1790, doe't er om syn politike ideeën troch deputearre Steaten fan Fryslân ôfset waard.

Mijn buurvrouw in de stad zecht me dat een miskraam gehad heeft.

Deser dage kwam een timmerman van Oosterlittens bij mij vragende betaling van de kist van Knier, waar op antwoorde, dat secretaris haar kleden had laten verkopen, en daar uit wel de betaling konde doen, dat wij allenig ware fideicomissaire erfgenamen, vervolgens met haar schulden niets te doen hadden. Secretaris had dese man wijs gemaakt dat wij hem moesten betalen, 't contrarie vernemende, was hij maar matig gesticht over die verloren reis.

Den 24 juli om half 12 passeeerde hier de stadhoudert in een koets met 6 paarden sonder escorte, vooraf reed iemand te paarde in 't blauw met goud. De secretaris A. Wiarda gelijk ook veel boeren met diverse rijdtuige volgden, en reeden in een zwaar stof; een weinig daar na zag men een 2de koets met 6 paarden passeren en voor eenen passeerden nog 2 dito koetsen met 6, waar van de eene een singulier figuur maakte. Dese laaste denke, dat gedient heeft voor de bagagie. Onder de koetsen waren 2 met gehuurde paarden.

Op die dag had een persoon alhier, welke sig principaal geneert met aardappelen te bou-

wen enz. 't ongeluk van een hooijwagen te vallen, en sijn arm te breken. Een jong onbemonstert paard voor de wagen hebbende, gaf oorzaak tot dit ongeval.

Onse boers oudste soon, die op 't Veen woont, heeft bij de inhaling een horologie van 63 Gld. verloren; onder 't gedrang zijnde, is hij 't ongevoelig kwijt geraakt.

Nog vergeten te melden dat van de Weidumer toren afgewaitt heeft 't vaandel van 't jaar '48. Den 16 dito is hier een so genaamde zilveren sweep verreden, waar om 10 driejarige paarden lipen. Daar onder selfs uit de Wouden. Een boer van Tzum heeft de prijs getrocken, niet zonder enige tegenkanting.

Yn de Ljouwerter Krante stie de hurddraverij as folgt oankundige: "Met approbatie van de H.W.G. Heer Jr. E.F. van Aylva, Grietman over Baarderadeel etc. etc. zal Feer Jentjes Castelein in 't wapen van Vriesland te Weidum, op Maandag den 16 Aug. 1773 laten verdraven een Curieuze Zilveren Sweep, op ordinare tijd, met paarden niet ouder dan drie jaar, en geen vier Jaarige tanden hebben, voorts van Zessen klaaren Koopmans waer."

.....dit gedaan zijnde koomt de Jellumer hovenier verzoeken eenige kersen voor de kranke Jonker, die geplukt zijnde, heb daar bij gevoegt een bos druiven en enige moerbeien. De voorgaande nacht was Jonker so erg geweest, dat men niet dagte dat hij dese dag zoude beleven.

Yn Jellum wenne doe Jonker Watze Julius Dominicus Justus Botnia van Burmania. (1707-1781) Dy wenne yn die perioade yn

Jellum op Mammema state. Dat is it stee nêst de hjoeddeiske herberge "Jonker Sikke".

Executeur is met de chees van Jonker F. na Hornhuisen geweest, en brengt op heden tijding, dat 't kint betert, so is 't ook gelegen met Jonker F.

Wat aangaat Mevr. die was al weder in de keuken. Had, so men wil wat te veel anijs gedronken, waardoor overstuur was geraakt.

De "jonkers" út de brieven binne net sa maklik te ûnderskieden. Jonker F. moat Jonker Ernst Frans van Aylva wêze. Aylva wie grytman fan Baarderadiel fan 1752 oant 1787. Mei de patriottyske reboelje fan dat jier kearde hy him tsjin de prinsgesinden en moast flechtsje. Hy ferstoar as balling yn St. Omer. Dizze Jonker waard faak by syn twadde namme neamd. Mar as de skriuwer it hat oer de "Jellumer Jonker" kin dat neffens my allinnich Jonker Watse Julius Dominicus Justus Botnia van Burmania wêze.

Den 17 dese aantekening na Sneek gezonden. Na een lange droogte en veel hitte hebben we thans koude met een weinig regen en een betrokken lucht, staande 't weerglas op veranderlijk.

Het witte brood is weder opgezet, dog niet 't roggen en Switzers brood. De rogge a 124 (?) 't lopen gold 7 deser 4-17-0.

Met Approbatie van de H. W. G. Heer Jr. E. F. VAN AYLVA , Grietman over Baarderadeel &c. &c. zal Feer Jentjes Castelein in 't wapen van Vriesland te Weidum, op Maandag den 16 Aug. 1773 laten verdraven een Curieuze Zilveren SWEEP , op ordinare tyd, met Paarden niet ouder dan drie Jaar , en geen vier Jaarige tanden hebben , voorts van Zessen klaaren Koopmans waer.

"In lopen" is in ynhâldsmaat foar graan fan om en de by 83,5 kg. Neffens Holtman "Meten en wegen in Friesland" wie "in lopen" in mannictheit graan dêr't in man mei rinne koe.

De grote warmte die we zedert enige tijt gehad hebben, heeft mij inzonderheid in 't eene been veroorzaakt een ongewone hitte, waar tegen met tamelijk succes een lapje doek in suip gedoopt op de heete plaats gelecht, gebruikte.

So zecht mij onsen Chirurgijn, dat de Jellummer Jonker noch niet ten eenemaal buiten gevaar is, deselve had met smaak, dog rijkelijk genoeg van de gezondene vrugten geconsumeert.

Yn Weidum wenne neffens de speciekohieren fan 1773 sjirurgyn Johannis de Vries. Mar hij waard "aliementeerd" en dat doch no fuort net tinken oan ien dy't rieplachte wurdt troch in ealman.

Jonker F. die veel boete van speciën ontvangen had, zal 't hard vallen die penningen terug te geven, vermits zullen uitgeteld sijn. Dese zaak zal oorzaak wesen van sijne melancholie, die sijne herstelling wel konde vertragen.

Mei speciën wurdt de belesting oer de fiif speciën bedoeld. Sjoch myn bydrage yn Klaaikluten 3 fan 2003.

Ferantwurding

It orizjinele hânskrift is te finen yn Tresoar:
Collectie Handschriften van de Provinciale
Biblioteek. Inv. nr. 401.

Fierders is gebrûk makke fan:
Speciekohieren fan Leons, Jellum en Weidum 1769 o/ m 1774. Oanwêzich yn Tresoar.

Literatuur:

M.A. Holtman.

"Meten en wegen in Friesland". Uithuizen, 1994.

L. van der Laan.

"Verhalen in steen. Gevelstenen in Leeuwarden."
Leeuwarden, s.a.

R. Mulder-Radetsky en B. de Vries

"Weidum, dorp van staten." Alphen a.d. Rijn, 1994.

P. Nieuwland.

"Homines Novi. De eerste volksvertegenwoordigers van Friesland in 1795." Amsterdam, 1993.

T.A. Romein.

"Naamlijst der predikanten sedert de Hervorming etc.." Leeuwarden, 1886.

Sjoch oer E.M. van Burmania:

- Nederlands Biografisch Woordenboek diel VII side 235.
- Y. Kuiper "Adel in Friesland 1780-1880" û.o op side 104.
- P. Baks e.o. "De Heeren van den Raede" side 353.

Een archeologisch onderzoek op de “kleine terp” in Wommels.

Door: J. Scheffer
(met dank aan Wouter Waldus)

Vanwege de infrastructurele herinrichting van de Wommelser dorpsterp, heeft er op 23 en 24 maart j.l. in opdracht van de gemeente Littenseradiel een archeologisch onderzoek plaats gevonden. Het onderzoek is uitgevoerd door het A.D.C. Archeo Projecten te Amersfoort o.l.v. Walter Waldus en met medewerking van Jaap Scheffer uit Winsum.

Het onderzoek was gesitueerd op de zogenaamde “kleine terp” ten noorden van de Wilhelminaboom. Op die plek zal een nieuw weg-cunet gegraven worden. Vanwege het feit dat we hier te maken hebben met een stukje historisch dorpsterp, werd er een nauwkeurig onderzoek ingesteld. In een eerder stadium heeft er reeds een boor onderzoek plaats gevonden om de waarde van de terp vast te stellen.

De eerste dag van het onderzoek leverde ca. 20 munten op, die gedateerd konden worden vanaf de 17de tot de 20ste eeuw. Bijzonder was de vondst van een metalen bikkeltje en restanten van een zogenaamde “klootbal”. Op het eind van de dag werden terplagen uit de Romeinse tijd blootgelegd. (ruwweg de eerste vier eeuwen na onze jaartelling). Op de tweede dag werden de sporen uit de Romeinse tijd onderzocht en opgetekend. Dit was op een diepte van 70 a 80 cm onder het maaiveld. (Dieper werd niet gegraven, omdat het cunet van de nieuwe weg ook niet dieper ging.)

De Romeinse laag bestond uit compacte geelgrijze klei, vermengd met divers vondstmateriaal, zoals botten, scherven en natuursteen. Ook werden er grond verkleuringen aangetroffen van o.a. paalgaten en een grote waterput. Van drie ronde verkleuringen kon de aard niet worden vastgesteld.

Conclusie van twee dagen onderzoek was, dat er een middeleeuwse terphoging bovenop de Romeinse laag ontbreekt. Mogelijk is dit het gevolg van een recente (?) afgraving of bodemverwerking. De laag die zich wel op de resten van de Romeinse tijd bevindt, is homogeen, humeus en verschilt wat opbouw betreft niet veel van de bouwvoor.

Met deze twee onderzoeks dagen is fase 1 van het archeologisch onderzoek afgerond. Er komt nog wel een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische begeleiding door ADC/J. Scheffer tijdens de infrastructurele werkzaamheden. In de tussenliggende tijden worden de vondsten onderzocht en de munten gedetermineerd. In een later en definitief verslag komen we hierop terug.

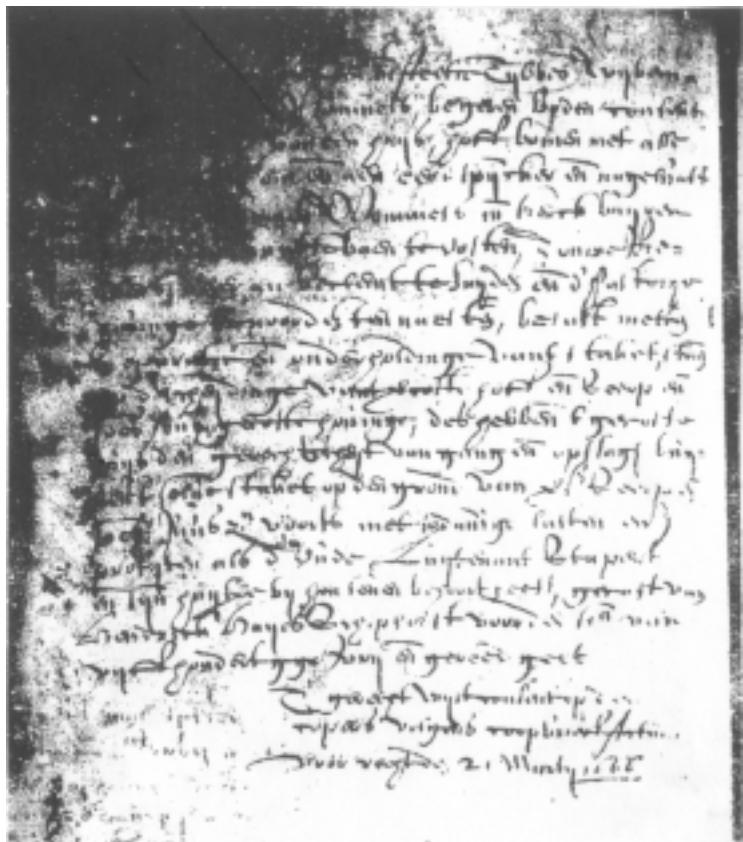
Fan de Wommelser Keatsebaan (1666)

Jelle Miedema

Yn 2003 fân ik in proklamaasjeakte út 1666 mei dêrym neamd de Keatsebaan te Wommels. Dêrmei hat dy Keatsebaan âldere papieren as oan't no ta bekend wie (1) – reden om fan sa'n akte no ris yn Klaaikluten in kopy en transkripsje yn syn gehiel te jaan. It giet om in akte oer de ferkeap fan in hûs en yn dizze bydrage gean ik neier yn op doetiidse eigeners, bewenners en neistlizzers fan dat hûs, mei taheakke noch wat oanfollingen. We sille dêrby stuitsje op bekende nammen as Reen, Brada, Stapert en Rispens, mar ek op minder bekende nammen as Wybema en Schiphorst.

Yn 'e midden it hûs wêr't it yn dizze bydrage im giet (foto JM 2004)

(Fig. 1) Proklamaasjeakte Hinnaarderadiel 1666, ynf. 47, fol. 201

- 1 [Johannes Seerps Reen] ende Aeltie Tijbbes Wybama
 - 2 [echteluiden in den dorpe] Wommels, begeren bod
en consent
 - 3 [op den coop] van een huijs, hoff, bomen met alle
 - 4 ['t gene daer] in ende een eerd spijcker en nagelvast
 - 5 [is staende binnen] Wommels in de kerck buijren
 - 6 [hebbende de] kaatsebaen ten Oosten, Douwe Rie-
 - 7 [mers] daer anbeclamt ten Suijden, ende d' pastorie
 - 8 hovinge ten noorden ten naesten, belast metten
 - 9 [reparatie] ende onderholdinge vant staket, staen-
 - 10 [de op] d' scheidinge vant vercofte hoff en Seerp ende
 - 11 Johannes Juus gecofte hovinge, des hebbende 't gecofte
 - 12 huijs den gerechtighijt van gang en opslagh buij-
 - 13 ten 't selve staket op den grond van voorseide Seerp en
 - 14 Johannes Juus zonen voorts met sodanige lasten ende
 - 15 profijten als d'oude Luijtenant Stapert
 - 16 en sijn huijsvrouw bij hun leven behoort heeft, gecofte van
 - 17 Hendrick Hayes Schiphorst voor den Somma van
 - 18 vijf hondert goud vrij ende gerede gelt
- 'T gerecht wijs consent op den
copers volgens coopbreiff Actum
voor recht den 21 Martij 1666

Earst wat oer de kopy en de transkripsje (Fig. 1). Troch ferfjurjen fan de orizjinele akte binne yn de kopy sommige stikken tekst net goed te lêzen. Dy kopy is fan in mikrofysje, mar dêrop is netolle méar te sjen. It giet lykwols om in akte (lês: in standerdtekst) en sadwaande is as regel wol bekend wat der hjir en dêr stien hat. Dat jildt net foar nammen, mar yn dat gefal is op basis fan oare boarnen faak dochs noch wol úte finen om hokker persoanen it giet. Yn de transkripsje binne 'ûndûdlike' stikken tekst mei eigen oanfollingen tusken heakken [-] set en ôfkoartingen folút yn kursyf wêrjûn.

Taljochting op de akte: eigeners, bewenners en neistlizzers

Rigel 1:

It earste part fan dizze rigele is fuortfallen. Lykwols, Aeltie Tjebbes Wybema troude Boalsert 1.6.1651, as widdo fan Aete Siercks fan Boalsert, mei Johannes Seerps Reen fan Wommels en as we dat witte is 'Reen' (op de mikrofysje sels) noch wol te ûntsiferjen. De famylje Reen of Rien is oarspronklik fan Rien – fandêr ek de skaainamme –, mar ien tûke waard einierde boer op terp Sippens yn 'e Súdhoekje ûnder Wommels. Wierskynlik is Johannes Seerps (stoarn foar/yn 1677) in broer fan Ofke Seerps Reen, tegearre neamd foar it jier 1662 (2). Faaks binne beiden soannen fan Seerp Hessel Reen en Aeth Ufkes Sippens, trouw fóar 1612. De namme Wybema is earder ferbûn aan in pleats op Britsaerdt ûnder Wommels (proklamaasjeakte Hinnaarderadiel inf. 45 fol. 27 dd. 22.10.1617; sjoch ek De Vries e.o. 1984:33).

Johannes en Aeltie waarden yn 1666, neist eigeners, mooglik ek de nije bewenners fan it hûs wêr't it hjir om giet. Yn 1696 ferkeapje Taske en Aaltie Tjebbes Wybema, 'samen erfgenamen van Aeltie Tjebbes Wijbbema, overleden te Wommels', oan Acke Ofkes Reen (3) de 'gerechte helft' fan dit hûs 'als desselve bij w. Joannes Seerps erven ende Aaltie Tiebbes met den doot is ontruimt ende nagelaten' (prokl. Hinnaarderadiel, ynf. 48, fol. 263). Wa't doe de eigeners wiene fan de oare helte, stiet der net by, mar it hûs bleau yn'e famylje. Acke Ofkes Reen ferkocht it hûs yn 1701 oan Tieerd Pytters te Wommels, trouw mei Ackes suster Doetie (4).

Rigels 6/7 en 10/11:

It giet yn dizze akte om in hûs mei as neistlizzers noardlik de pastorije, eastlik de Keatsebaan en súdlik 'daer anbeclamt' in oar hûs en dêrmei kinne we it hûs fan de akte lokalisearje op it plak dêr't no de bakkerij fan Posthuma te finen is (Foto 1). Nijsgjirrich is dat de noardlike muorre fan dit hûs tige âld is. Dit hûs is oarspronklik it âlde 'vicariehuijs', noch sa neamd yn 1614, mar dêroer in oare kear.

It is net sa goed te lêzen wa't yn 1666 de 'súdlike' neistlizzer is, mar dat moat in Douwe Riemers wêst ha. Yn akten út 1664 en 1677, fan deselde hân, fûn ik dêr as eigener Douwe Riemers/Reijmers (ynf. 47. fol. 3, resp. folget).

Wat de hôven efter beide huzen oanbelanget spilet hjir dat it hûs fan de akte oer it hiem fan de súdlike neistlizzer tagong nei de Suderhaven ta hâlde moast (sjoch de kaartsjes yn eardere *Klaaikluten*; sjoch bygelyks ek de foto út de loft fan Artsje Hylkema, yn Bokma 1977:38).

Dan de eastlike neistlizzer. Oan't no ta ha ik de Keatsebaan net as sadanich neamd fûn yn akten fan fóar 1666, mar dat seit net alles. Der waard yn Wommels al yn 1644 keatst (Geertsma 1994) en faaks wie dat op itselde stee (Miedema 2004/1). Foar it lêste pleitet noch in nij gegeven, nammentlik dat yn 1677 foar dit plak sprake is fan in 'gemene Caetsebaen'. Dat jout oan dat Wommels dêr, yn'e lijte fan de buorren, yn de twadde helte fan 17^e ieu al in algemien keatsplak hie (5).

Rigels 10/11 en 13/14:

Seerp Juus wie earder einierde boer op Braerdt yn'e Súdhoek under Wommels. Hy waard dêr yn 1665 op belidenis doopt en stoar dêr yn 1697. Yn 1669 troude hy mei Griettie Aetes en yn 1684, as widner, mei Grietje Douwes Rispens (6) – sy widdo fan Taeke/Tackle Jans.

Johannes Juus, ek yn 1665 op belidenis doopt te Wommels, is dêr stoarn fóar 1686. Hy wie ûntfanger en troude ca. 1673 mei Pyttrick Dukes Siccema.

Seerp en Johannes binne soannen fan Juw/Jw Lolles (Braard) en Atcke Hanses Reen, troude Wommels yn 1624 foar it gerjocht (hja wiene mennist). Heit Juw Lolles, ôfkomstich fan Westerlittens ûnder Wommels, waard boer op Braerd en sawol syn soannen Seerp en Johannes as harren âldere broers Lolle en Hessel neamden har Braard (ek Braed, Braad

of Braada); hja binne, op Hessel nei (7), foarâlden fan de lettere Brada's. Seerp komme we nei 1666 al gau wer tsjin. Yn 1677 keapje hy en syn (1^e) vrou Grietje Ates te Wommels in hûs mei as neistlizzers noardlik de erfgenamten fan Johannes Seerps Reen (dy wie dus yn 1677 al wei), eastlik 'de gemene Caetsebaan', súdlik N.N. en westlik Reijmer Douwes (prokl. 47, fol. 274). Hja keapje dat hûs fan Douwe Reijmers (dy fan 1666, nim ik oan) en Trijntje Douwes Rispens (hy mooglik in soan fan Reijmer Douwes en sy in suster fan boppeneamde Grietje Douwes Rispens; Trijntje en Grietie Douwes Rispens wiene beiden by harren houlik fan Kûbaard).

Rigele 14-16:

De 'oude Luitenant Stapert' is Epe Hessels, berne te Wommels yn 1583 en dêr stoarn yn 1664. Hy wie troud mei Botke Agges Agema (ek stoarn yn 1664), dochter fan Agge Watzes en Fije Feddes Stapert. Yn 1618 is Epe boer, mar foar de jierren 1634-43 en 1645-46 stiet hy te boek as 'luitenant te voet'. Hy is in soan fan Hessel Johannes, soan fan Johannes Hessels (Reen) en Tyets Hanses Stapert. Epe hie dus meardere famyljebannen mei de Staperts en neamde him – mei ek syn foarnamme fan dy kant – Stapert. Fûn hy (mei as fiere omkes Sipcke, Epe, Saeke en Hans Stapert, yn 1555 opnommen yn de Ryksadel; Visser 1955:32/3) de tanamme Stapert deftiger as Reen? Oft wenne hij sels earder op Stapert? Hoe dan ek, hy wie net de iennige 'Reen' dy't in oare skaainamme brûken gong. Syn heit Hessel Johannes hie in broer Watse dy't him ek Stapert neamde, wylst dy syn soan Gosse, boer op Lyts-Walpert of Heringa en troud mei Antie Franzes Bockema, him Heringa neamde.

De noardlike muorre fan de bakkerij fan Posthuma, mooglik yn 1614 'mandelig' mei it vikaryhûs (foto JM 2003)

Rigel 17:

Wa't Hendrick Hayes Schiphorst is, is my noch net dûdlik. Hy docht yn 1664 belidenis te Wommels en wurdt dan as lidmaat útskreaun. Lykwols, yn datselde jier wurdt hy ek wer as nij lid ynskreaun. Mooglik troude hy yn dat jier op in oar plak en kaam mei syn vrou werom nei Wommels, mar fan it lêste ha ik gjin bewiis fûn (8). Lang kin hy net eigener west ha, want yn 1664 wurdt it hûs troch ‘Ippe Stapert Olde Luijtenant’ ferkocht oan in oar (prokl. ynf. 47, fol. 182).

(1) Dat wie foar it jier 1692 (Kuipers, yn Bokma en Kuipers 1985:6). De akte fan 1666 fûn ik yn 'e simmer fan 2003, mar earst nei gearstalling fan dít stikje kaam ik oan 'e weet dat Germ Heerma fan lens dy akte al earder fûn hie (freonlike meidieling fan Hessel Fluitman). Oan Germ Heerma lit ik dus graach de ear as earste de akte fan 1666 ûntdutzen te hawwen.

(2) Yn 1699 docht Daniel de Block van Scheltinga, âld-grytman fan Skoatterlân, in bod op 25 pûnsmiet lân yn Sippens (totaal 120 pm). Dêrby ferwyst hy dan nei in ‘Accoord de dato den 20ste September 1662 opgericht tusschen Ofke ende Johannis Seerps ten eenre, als eigenaars van ’t resterende der vs. zaete, ende Gosse Gerbens Sippens ten andere zijde’. Ferkeaper is dan Anna Sippens, widdo fan Jacobus Worp van Peijema à Beijntema, te Dokkum, as erfgenamt fan Sieuwckien Rispens, ‘nagelatene wed. van Gosse Gerbens Sippens’ (prokl. 48, fol. 315).

(3) Der wiene twa Akke Ofkes Reens, mar hjir giet it om Akke Ofkes Reen ‘laatst weduwe van Wobbe Thomas’ (Harinxma, fan Easterein). Yn 1684 wurdt hja neamd as widdo fan ‘Tjebbe Taakles Tymmersma’, yn libben boer te Arum (WON S 76 nr. 13); yn 1692 is Wobbe Thomas, ek boer te Arum, fâd en ‘tevens stiefvader’ fan trije neilitten bern fan ‘Tjebbe Teekcles’ (WON R 1.a omslach 72). Yn 1684 hat Acke Ofkes sy seis bern,

Boiien, Seerp, Jouw, Taetske, Minck en Taekle (dan 19, 18, 16, 12, 10 en 8 jier âld) en ôfgeande op har patronym en de nammen fan twa fan har bern, sil se in dochter west ha fan Ofke Seerps Reen en Bauck Jous, beiden fan Wommels en dêr troude yn 1641.

Oer Akke Ofkes I en II en Doetie Ofkes noch dit. Yn 1692 draacht Akke Ofkes Reen te Arum mei Wobbe Tomas, ‘mijn man’, yn wandelkeap oer aan Doettie Ofkes Reen, ‘mijn suster, gesterkt met Tieerd Piters, haar man, tot Wommels’, 11½ pûnsmiet lân yn Stapert, wêrtsjin Doettie 8 pûnsmiet en 4 einsen ôfstiet yn Sippens ‘als deze van ons olders sijn aanbeervt’ (prokl. ynf. 48, fol. 163) en yn itselde jier keapet ‘Akke Ofkes Reen de jonge, huisvrouw van Wobbe Thomas’, 8 pûnsmiet yn Sippens fan ‘Akke Ofkes Reen, laatste weduwe van Jelle Sijtzes Fallinga, in leven gemensman te Bolsward’ (prokl. ynf. 48, fol. 181 en fol. 298).

(4) Doetie Ofkes Reen troude yn 1679 te Seisbierum mei Tieerd Pijters. Yn 1701 keapje hja yn Wommels it hûs dat sintraal stiet yn dizze bydrage fan ‘Acke Ofkes Reen, widdo Wobbe Thomas’ (dan ek te Wommels) en yn 1713 wurdt datselde hûs troch ‘Tieerd Pyters weduwe’ ferkocht (prokl. ynf. 49, fol. 168). Noch net rjocht dûdlik is wa't tusken 1701 en 1713 de bewenners binne fan dit hûs. Yn 1706 en 1708 wurdt it, sjoen fanút de súdlike neistlizzer, omskreaun as ‘Tieerd Pijters hoff en Andrijs Gerrits huis aan de gevel aangebouwd’, mar yn 1701 hat it (mei as keaper Tjeerd Pieters) ‘Andrijs Gerrits huis’ as súdlike neistlizzer. En dy sitewaasje treffe we ek oan yn 1713. Wylst ferkeaper en bewenner widdo Tjeerd Pieters dan noch de vrijheit hâldt om ‘een week of drie na Sint Jacobs 1713 op’t kleine kelders kamerke syn verblyf te holden’, wurdt op ‘e nij Andries Gerrits (no mei Tjerk Eelkes) neamd as súdlike neistlizzer.

(5) Sa'n eigen keatsplak, yn 'e lijte fan de buorren, wie foar in wat grutter doarp yn dy tiden kenlik net ûngebrûklik, want ek Easterein hie doetiids in keatsebaan (prokl.

ynf. 49, fol. 36); dat wol sizze, yn 1704, mar dy keatsebaan kaam fansels ek net samar út de loft fallen. Boppedat, ek dy baan lei yn'e lijte fan de buorren.

(6) Yn 1706 ferkeapet Griettie Douwes Rispens, widdo Seerp Juws (Braad), it hûs súdlik fan dat fan de akte fan 1666 (prokl. ynf. 49, fol. 71). Mar it is noch mar de fraach oft se dêr sels ek wen-net hat, want sy hie mear huzen yn Wommels. Griette Rispens wie earder troud mei ‘Teeke Jansen’ fan Kûbaard (by harren houlik yn 1662 binne hja beiden fan Kûbaard, mar de Rispens’en komme oarspronklik fan Easterein) en de namme fan sawol har earste as twadde man komme yn de akten werom: yn 1706 ferkeapet se, as widdo fan ‘Tackle Jansen’, foar harsels en foar Anke en Gerloff Tackles, as erfgenamten fan harren heit Tackle Jansen (earder boer te Waaxens), in hûs foarby de Kromme Steeg yn Wommels (prokl. ynf. 49, fol. 128) en yn 1710 ferkeapet se, no as widdo fan ‘Seerp Braad’, foarby dyselde steech, noch in oar hûs (prokl. ynf. 49, fol. 138). (Op it plak fan ien fan dy huzen, noardwestlik fan de Terp, kaam letter it ‘Hemeltsje’, mar ek dêroer in oare kear.)

(7) Hessel Juws Braard troude mei Bauck Sipkes Baerd/Baarda en harren bern neamden har Baarda, dus nei de memmekant. Dochter Renscke Hessels Baarda troude yn 1691 mei Heere Thyssen, einierde boer op Grut Rysselaerdt/Rillaard ûnder Lollum (Miedema 1998), mar dat wie net de iennige konneksje tusken Braerdt en Rysselaerdt (sjoch Klaaikluten 1998 nr. 1). Heere Thys' heit Thys Heeres (foarheit fan de Risselada's) hie in folle broer Cornelis en koartlyn is dûdlik wurden dat in soan fan dy Cornelis, Imcke, troude mei Antje Seerps, dochter fan Seerp Juws en Griettie Aetes (Brouwers 2003:143). Der wie dus sprake fan in dûbbele relaasje Braerdt-Rysselaerdt en wol ien kant op: dochters fan twa broers (Hessel en Seerp Juws), beiden fan Braerdt, trouden mei soannen fan twa broers (Thys en Cornelis Heeres), beiden fan Rysselaerdt.

(8) Wennet yn 1635 en 1639 in Hendrick Haijes Schiphorst te Boalsert, dêr trout yn 1670 in widdo Trijntje Hendrix Schiphorst mei Sierk Sierz Bontiema, widner. Fieder fine we yn 1679 in Hendrick Schiphorst te Drylst en yn 1716 en 1717 te Boalsert. De lêste wie troud mei in Jancke Postumus en is grif de ‘oud mr. blauverver’, fan Boalsert, dy’t yn 1741 te Ljouwert yn it Anthony Gasthûs wen-net en dan fâd is oer de soan fan in Pytter Postumus silliger.

Ferwizingen:

- Algemien
ca.1620-1720: Proklamaasjeakten en FAF-klappers op de DTB-, autorisaasje- en weesboeken fan Hinnaarderadiel.
Bokma, Anne en Hendrik W. Kuipers
1985 *Wommels by âlds; In kuier troch de tiid*.
Printerij Van der Eems: Easterein.
Bokma, Hinne
1997 *Hûndert jier keatsferiening Wommels*.
Printerij Van der Eems: Easterein.
Brouwers, Ype
2003 ‘Drie eeuwen Risselada’,
Genealogysk Jierboek, pp. 125-61.
Geertsma, Jacob Gosse (bewurking Durk Geertsma)
1994 *Meester werk; De historie van het openbaar onderwijs in Wommels*.
Drukkerij Van Ketel: Schagen.
Miedema, Jelle
1998 ‘Terug van weggeweest; Over de herkomst van de Risselada’s en hun relatie tot de Brada’s van Wommels’, *Klaaikluten* 1998/1:16-8 (mear yn: *Kwartierstaat Miedema-Risselada*, Leiden 2000; Tresoar, Kolleksje Gen. nûmer 1263).
2004 ‘In slach om it freule-keatslân hinne (1777-1933)’, *Klaaikluten* 2004/1:3-9.
Visser, J.
1955 ‘Familia Stapertica Perantiqua’,
Genealogysk Jierboek, pp. 23-60 (mei oanfollingen en ferbetteringen yn it *Genealogysk Jierboek* 1957:50 e.f.).
Vries, Auke de, e.o.
1984 ‘It Pier en Sipcke Hoytes-folk; Parentel fan in boerefamylje fan de Greidhoeke’,
Genealogysk Jierboek, pp. 5-57.

Littenseradiel en Klaaikluten: **famylje-oantinkens VI**

Auke Hantjes de Vries

De famylje Odolphi

Myt heit en mem ha elkoar kennen leard yn Jorwert. Myt heit lei dêr yn 'e kost yn 'e herberch fan Sobel, en myt mem tsjinne dêr by de jonge famylje Kingma Boltjes, fan wa't de âlden ek te Jorwert wennen as notaris. Yn myt besit is in aansichtkaart-fotokaart mei de jonge mefrou en har dochterke neist it hûs. Dêrop hie mefrou skreaun: deze is misschien nog aardiger met het kleine famke er op en de plaats van de eerste kennismaking er op!!! Mei de autobus fan Dijkstra fan Easterlittens binne myt jongere broer Sjoerd en ik ris op besite gongen nei beppe Betsy te Weidum. Te Jorwert stapte vrou Sobel yn 'e bus en dy wie doe tige nijs gjirrich wer't wy wol hinne moasten en frege ús om beppe de groetenis te dwaan. Mei beppe binne wy dy middeis in ein it paad nei Jorwert op rûn, dêr't mem destiids lâns rûn.

Heit en mem wiene yn novimber 1917 ferhuze fan Nijlân nei Burchwert. Yn dy oardochstiid wie der foar heit as oannimmer fan mitselwurk gjin oanslach mear. Omke Lammert as fytshandler op Sjungadyk ûnder Burchwert wie faken net thús – boerinnen in fyts ferkeapje en dêrby it fytsen leare – en heit dy't doe fan Nijlân op en del nei Burchwert fytste om syn jongere broer te helpen, krije syn nocht fan dat reizgjen. Der kaam yn 'e Buorren by de brêge in winkel te keap, heit kocht dy en waard winkelman. Wy yn de Buorren, pake en beppe en omke Lammert op Sjungadyk en op de Hiemert omke Bauke Buwalda, trouw oan heite suster Jetske. Maaie 1939 gongen omke en muoike fan de pleats en setten har te rintenierjen yn 'e Buorren fan Burchwert. Soan Jan Baukes troude en bleau op de pleats. Syn vrou waard Hiltsje, dochter fan Rients Odolphi en Hendrikje Dokkuma te Mullum. Hja wiene

famylje fan elkoarren, mar oft hja dit wisten is my net bekend. Sûnt novimber 1935, doe't ik út Burchwert weigong, wenne en wurke ik te Nijeskâns, Borger en Naarden. Yn 1940 bin ik trouw en doe wennen wy yn dit lêste plak, de festing.

Op side 15 fan Klaaikluten 2002 nr. 3 neamde ik Sjoerdje Wybrandus Odolphi, trouw oan Pieter Thomas Schuurmans en skreau derby:de Odolphi's sil ik letter op werom komme en no is it dan sa fier. Sjoerdje har broer Piebo wie in oerpake fan Hiltsje. Dat gong fia Rients Jorkes Odolphi, berne 2 april 1878 te Kimswert en Jorke Piebo's Odolphi, berne 1845/6 te Peinjum. Hjir komme dan de Odolphi's en har foarteam, foaral foarsafier't se yn it gebiet fan it tsjinwurdige Littenseradiel wennen.. .

Ik begin mei de nrs. 25.472 en 25.473 fan de stamrige: it echtpaar *Oeds Pyters en Syts Jeppedr. te Baaium*. Ik fûn fan har yn de gemeenten Baaium en Wjelsryp de doop fan seis berntsjes, en wol: 21 okt. 1624 Wypk; 30 april 1626 Pytter; 12 okt. 1628 wer in Pytter; 12 des. 1630 jitris; op 30 juny 1633 Rixt en op 21 febr. jitris in Wypk. Net fûn ha ik har houlik en de doop fan in soan *Wybren*. Dizze soan *Wybren of Wibren Oedses* ha ik nr. 12.736 jûn. Fan him ha ik noteare in soan Pyter, dy't folget as nr. 6.368; en ek in soan Oets, dy't sûnder dat de vrou neamd wurdt, te Frjentsjer op 10 febr. 1649 dope liet in soan Piter; op 17 sept. 1650 in soan Tierck en op 15 febr. in dochter Geertie.

Nr. 6.368. *Pyter Wybrens*

Op 17 aug. 1664 troude te Frjentsjer in Pyter Wybrens, mr. skuonmaker, mei in Jeltie Jansdr. Op 1 okt. 1665 waard te Frjentsjer doopt har famke Antie. Mar op 25 jann. 1666

trouden dêr ek in Pyter Wybrems mei in Angenietie Jouckes. Hy wie skoalmaster. As har bern waarden doopt te Frjentsjer: op 9 sept. 1668 Wybrandt; op 30 jann. 1670 Corneliske; op 24 sept. 1671 Rixt; op 7 aug. 1673 Jancke; op 26 des. 1674 Wybren; en op 28 okt. 1676 Oeds. Dizze lêste folget as nr. 3184. Nrs. 3184/85. *Oeds Pytters x Johanna Christoffels*

Hja wie doopt yn des. 1675 te Bredevoort as dochter fan Stoffel Meenck en Margaretha Lentinck. Hja trouden 19 des. 1697 te Frjentsjer. Op 6 sept. 1709 wurdt Oeds Pytters, skoalmaster te Frjentsjer, heit neamd fan syn bern by wilen Johanna Christoffels. Hy troude op 'en nij op 16 maaie 1712 te Frjentsjer mei in Aukjen Gerryts Groustra, fan Harns. Hja ferstoar op 11 des. 1727. Hy troude foar de tredde kear mei Helena Heesenaar, widdo fan Feike Gunterman, fan Ljouwert. Bern út it earste houlik wiene Pyter, doopt 16 okt. 1698 te Frjentsjer; Teuntie, doopt 19 maart 1702 dêre, en Wybren, doopt 20 okt. 1707 dêr. Ut it twadde houlik soe in dochter berne wêze. Yn 1696 waard hy, sa'n 20 jier âld, "Duytsche meester" en foarsjonger op in traktemint fan 220 caroligûnen. Hy is neffens in oantekening fan dr. Banga, opfied yn it Diakonyweeshûs. Op 12 des. 1704 (Frjentsjer BB 4) keapje Oeds Pytters, Nederdûtske skoalmaster en foarsjonger yn de St. Martinitsjerke te Frjentsjer, en Johanna Christoffels, echtelju, "een schoone huizinge cum annexis yn it Nije Hof foar 440 car. g. Lettere keapen litte wy hjir gewurde. Wy komme him dêrby ek tsjin as Odulphus en as Ozias Petri.

Yn maaie 1734 wurdt er praeceptor aan de latynske skoalle te Frjentsjer. Hy bliuwt foarsjonger yn de Martini en blykt it dan ek te wêzen yn de Akademysjerke. Yn 1738 wurdt er konrektor. Op 27 des. 1745 krike er earfol emearitaat fanwege lichemsswakte mei in pensjoen fan 200 car.g. it jier. Mar hy stoar al op 10 aug. 1746 (sjoch H. Sannes yn It Beaken 1949, 224 en 230, en 1950, 112).

Nrs. 1592/93. *Wybren Oedses Odolphi x Aaltje Jacobs Pybinga*

Wybren wie fan 1726 oant 1734 foarsjonger en skoalmaster te Mullum en fan maaie 1734 ôf oant syn dea ein 1766, begin 1767 opfolger fan

syn heit te Frjentsjer. Syn traktemint as Dûtske master en foarsjonger yn de Martinitsjerke wie 220 car.g., dat de stêd betelle. Yn 1740 krike er it foarsjongerskip yn de Akademysjerke derby. It traktemint dêrfan wie 50 car.g. it jier, betelle troch de Steaten (sj. Sannes 1950, 112). Hy troude trije kear: earst mei Janneke Hendrix Posthumus, doe op 20 febr. 1732 mei Aaltje Jacobs Pybinga, dochter fan wolkammer Jacob Pybes Pybinga en syn vrou Bauckjen Ates; en letter noch mei in Beerentie Jacobs Popta. Ut it twadde houlik wienien der fjouwer jonges, ûnder wa Pibo (of Pybo) dy't folget.

Nrs. 796/797. *Pibe Wybrems Odolphi x Theodora Johanna Elisabeth Brouwer*
Hy wie berne op 4 en doopt op 8 july 1742 te Frjentsjer. Yn 1757 waard er ynskreaun as studint te Frjentsjer. Hja wie doopt op 19 maaie 1737 te Sleat as dochter fan Marten Jacobs Brouwer, earst gerjochtsboade, letter boargemaster fan Sleat, en Bavia Christina Laurman. Hja trouden 11 jann. 1767 te Sleat, mei attestaasje nei Frjentsjer. Se kriegen ien soan, Wybrandus, dy't yn 1770 berne waard. Pibo wie grifformeard doomny te Hjelbeam fan 20 april 1766 oant 10 nov. 1776 en te Warkum fan 24 nov. 1776 oant 3 des. 1787, doe't er emearitaat naam. Hy wie dêrnei yn 1788 en 1789 helppreker te Hûns. Op 26 april 1789 waard er doomny te Lytsewierrum en dat oant 1 sept. 1795, doe't er fan wegen lichemsswakte wer emearitus waard. It oare jiers ferhuze er nei Easterlittens, wêr't doedestiids Hugo Martinus Laurman doomny wie. Hy ferstoar dêr op 15 jann. 1823.

Nrs. 398/399. *Wijbrandus Odolphi x Fritia Samuels Cahais*

Hy wie ryksûntfanger fan de belestingen en wenne te Lytsewierrum en Hinnaard. Hy troude 6 sept. 1795 te Lytsewierrum mei Fritia Cahais, dochter fan ds. Samuel Cahais en Froukjen van der Meer. Har heit wie doomny te Skuzum en Piaam, te Tsjerkwert en te Britswert/Wiuwert. In hantekening fan him is te finen yn Hinn J 6, dd. 18 nov. 1808. Har bern wiene:

Pibo, berne 27 july 1796 te Rien; jong stoarn. *Samuel*, berne 7 maart 1798 te Lytsewierrum, ferstoarn 25 okt. 1831 te Waaksens Hinn.. Hy

wie op 9 maaie 1822 yn Hinnaarderadiel troud
mei Fokeltje Minnes Wiersma, berne 9 jann.
1798 te Hinnaard as dochter fan Minne Klazes
Wiersma, boer, en Minke Pieters Wiersma,
echtelju te Hinnaard. De skoanâlden wiene
Menist.

Theodora Johanna Elyzabeth wie berne 16
jann. 1800 te Lytsewierrum. Se troude op 20
maaie 1826 yn Hinnaarderadiel mei Wopke
Aurelius de Gavere, boer te Easterein Hinn.,
berne 1 okt. 1796 dêre as soan fan Aurelius de
Gavere en Gerbrig Wopkens. Sy troude foar de
twadde kear op 23 april 1831 yn
Hinnaarderadiel mei Minse Symens Terpstra,
ûnderwizer, berne 15 sept. 1786 te Dedzjum
as soan fan Symen Minzes, ferstoarn yn
Wûnseradiel, en Leeutske Pieters, ferstoarn yn
Hinnaarderadiel.

Froukje Philippina waard berne 20 jann. 1802
te Rien.

Aaltje waard berne 22 nov. 1803 te Rien.

Philippus, berne 25 okt. 1805 te Rien, ferstoar
22 april 1831 te Den Haach, net troud, as
skutter dêre yn garnizoën.

Martinus Poppius Roorda waard berne 15 des.
1806 te Rien.

Froukje Maria Louise waard berne 13 july
1810 te Hinnaard en troude 18 maaie 1833 yn
Wûnseradiel mei Jan Ottes Schuurmans, by it
houlik 23 jier, berne te Burchwert, meniste
boer dêre, soan fan Otte Jans Schuurmans,
ferstoarn 26 sept. 1827 te Burchwert, en

Martje Ottes de Vries, boerin te Burchwert.

Piebo, berne 9 april 1814 te Hinnaard, troude
7 maaie 1842 yn Wûnseradiel mei Gesina
Jorkes van der Pol, by dit houlik âld 26 jier,
berne te Wûns, tsjinstfaam, dochter fan Jorke
Klazes van der Pol, arbeider te Makkum, en
Sjiuwke Douwes Poelstra, ferstoarn. Ien út
har neiteam troude dus, sa't wy hjiroppe
seagen, mei myn neef Jan Baukes Buwalda.
Sjoerdjje, berne 26 nov. 1807 te Hinnaard,
troude 27 juny 1829 yn Hinnaarderadiel mei
Pieter Thomas Schuurmans, berne 28 april
1800 te Tsjerkwert, meniste boer te Waaksens
Hinn., soan fan Thomas Jetzes Schuurmans,
húsman te Beabuorreñ ûnder Tsjerkwert, en
Geertje Pieters Yntema. Har binne wy yn in
earder stik al tsjinkommen.

In ploech fan de

Philippus Breuker

*Koartlyn kocht ik in foto fan in Lange-
jachtploech út Wommels. It selskip stiet
foar in kafee. Dat it Wommels is, blykt út
de namme fan D.(ouwe)R de Jong yn it glês
boppe de doar. Tsjintwurdich is it it Reade
Hynder.*

Der steane tolve hazzewynhûnen op, in
deade hazze, sân polsen en sechstjin jagers
en har helpers, en dan ek noch wat lju op
de achtergrûn. It soe wol wêze kinne dat
de foto yn 1923 makke is, it lêste jier dat
de Lange jacht noch tastien wie. Doe
waard er ferbean. Der binne dat jiers mear
foto's fan ploegen makke. Sa stiet der yn it
krekt ferskynde boek fan Richard Hawkins
en oaren oer de Lange jacht in foto fan in
ploech út Winsum, dy't yn de winter fan
1923-'24 makke is. Dêr stean sân hûnen, ek
ien deade hazze, njoggen polsen en ek
njoggen lju op. De nammen fan dy lju
binne bekend. Dat is net it gefal mei dy fan
de Wommelser foto.

Wy byldzje him hjiuby ôf. As der ûnder de
lêzers ien is dy't ien of mear fan dy
Wommelser herkent, dan hear ik it graach.
It is best mooglik dat gudden fan de lju
net út Wommels, mar út in doarp út de
omkriten kamen. Sokke ploegen bestienen
faak út lju út in hiele streek. Ek soe ik
graach ferhalen oer de Lange jacht hearre
wolle of oare foto's sjen. By libben en
wolwêzen hoopje ik der nochris oer te
skriuwen.

It is in ûnderwerp mei in soad kanten. De
Lange jacht blykt in oerâlde sport te
wêzen. Der binne al beskriuwingen út de
tiid fan de âlde Griken. Yn Frankryk en

e Lange jacht út Wommels

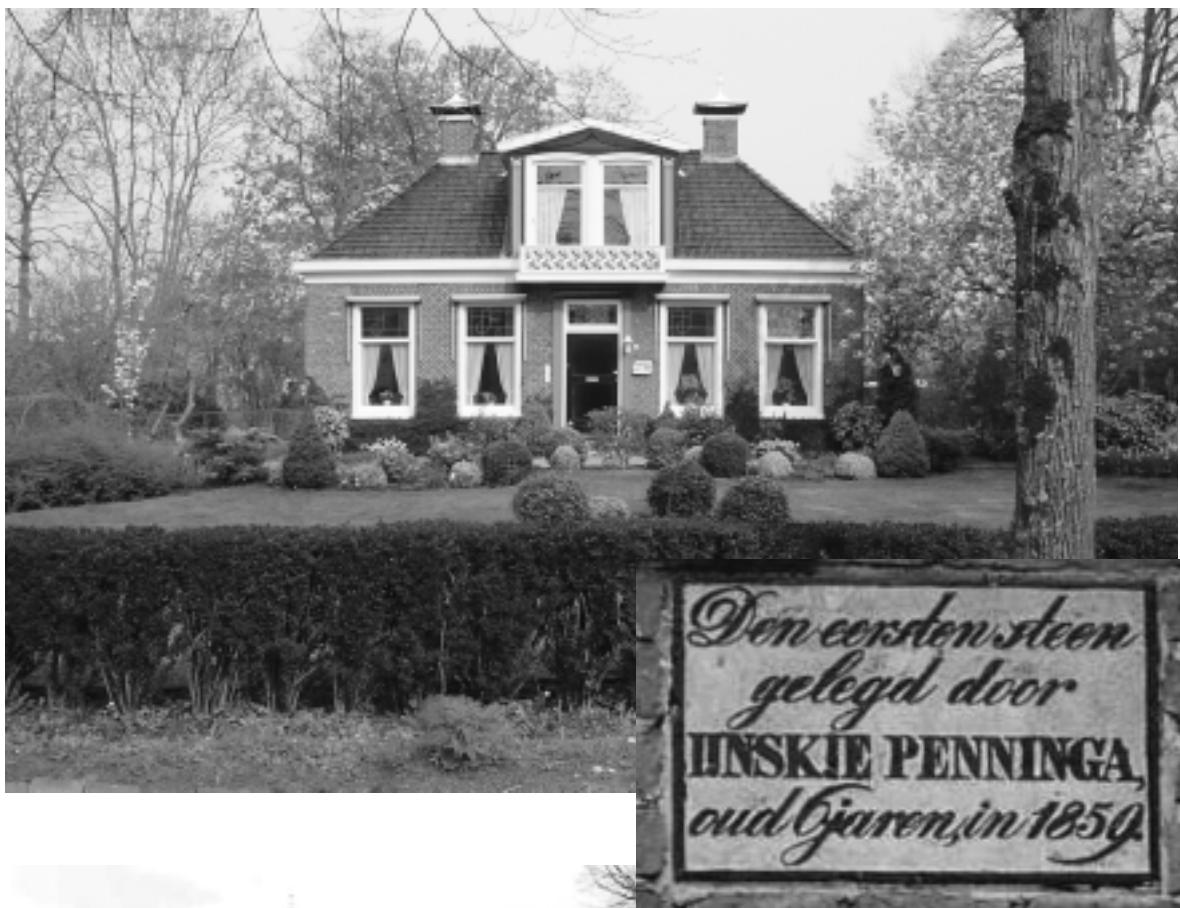
Dútslân is it al yn de njoggentjinde ieu ferbean, mar yn Ierlân wurdt it noch altyd dien en der sille grif noch wol mear lannen wêze dêr't it dien wurdt. Wa't der mear oer witte wol, kin ik nei it boek fan Hawkins ferwize (Delft 2004), dêr't ek in

stik oer de Lange jacht yn Fryslân yn stiet. Dat is fan de hân fan Gerryt Bakker fan Wergea, better bekend as Waidman. Sels ha ik deroer skreaun yn it Liber amicorum foar Sytse ten Hoeve (Snits 2001).

Stifting ArgHis

Seerp v. Galenawei 6 - Mantgum

De eerste steen van dit woonhuis werd in 1859 gelegd door Ynskje Penninga.
Zij was de dochter van Rinske Sybrens Schuurmans, weduwe van Jacobus Everhardus Penninga.
Het is een eenvoudig huis met een in verhouding forse kajuit. Het is het oudste nog bestaande herenhuis te Mantgum.